

DVA OMYLY BĚLOHRADOVY KRITIKY

Pavel MATERNA

Ve stati *Vyčerpávají aktuální entity všechny možné objekty?* (Organon F 2002/4, 359-384) se Radim Bělohrad zamýšlí nad otázkou, zda je vhodné uvažovat v intenzionální logice konstantní univerzum individuí a zda transparentní intenzionální logika (TIL) tuto vhodnost přesvědčivě obhájila. Autor se snaží o objektivní analýzu a objektivní srovnání s jinými systémy intenzionální logiky a v tomto směru patří jeho stať k těm polemickým příspěvkům, jaké každý stoupenec TIL musí uvítat (a jakých je stále velmi málo – rád bych se zmínil aspoň o CMOREJ, P. (2000), SVOBODA, VI. (2000), SVOBODA, VI. – MATERNA, P. (2002), PEREGRIN, J. (2000), SUNDHOLM, G. (2000)). Musím-li v následujícím textu upozornit na dva zásadní omyly jeho analýzy, nesnižuje to tedy podstatným způsobem její hodnotu.

Autor vystihl, že v té podobě, jakou má (lépe: v tom stadiu, v jakém se nalézá) TIL, lze s úspěchem diskutovat o tom, zda TIL neimplikuje neintuitivní pojetí sémantiky vlastních jmen. Oba Bělohradovy omyly souvisejí s jeho kritikou deskripční (anti-Millovské) teorie vlastních jmen. V souladu s jeho poznámkou 24 se i zde zdržím pokusu o jednoznačné řešení sémantiky vlastních jmen, ale to, že se autor ve dvou případech dopustil logické chyby, je nezávislé na tom, zda TIL sympatizuje s deskripční teorií.

První omyl: Na s. 380 Bělohrad píše:

aby o nějakém objektu mohlo být smysluplně řečeno, že existuje, musí zastávat alespoň jeden individuální úřad.

Mluví se zde o pojmech EXISTENCE a INDIVIDUÁLNÍ ÚŘAD, jak jsou užívány v TIL. Stručně tedy: existence – pokud nejde o existenční kvantifikátor – je smysluplně predikovatelná pouze o intenzích („úřadech“, vlastnostech apod.) a je to vlastnost intenzí, kterou bychom mohli parafrázovat slovem *obsazenost* (tj. v daném světě má tuto vlastnost intenze, jejíž hodnotou je v tomto světě individuum – v případě individuálního úřadu – či neprázdná třída individuí – v případě vlastnosti individuí – apod.).

Pozn.: V dalším textu budeme odhlížet od temporální složky intenzí, jako to činí Bělohrad. Nemá to vliv na argumentaci.

Co je tedy z hlediska TIL *objekt, o kterém má být smysluplně řečeno, že existuje?* V Bělohradově textu to je právě ten *individuální úřad*; zachováme-li jeho příklad, jde o úřad, který by deskripční teorie vlastních jmen mohla přiřadit jako denotát jménu *Descartes*: Bělohrad uvádí úřad *autor Rozpravy o metodě*. Avšak říci – jako to činí Bělohrad – že tento objekt – tj. individuální úřad *autor Rozpravy o metodě* – „musí zastávat alespoň jeden individuální úřad“, je zajisté nesmysl, který Bělohrad nechtěl tvrdit. Jeho omyl záleží tedy v tom, že na okamžik zapomněl, že existenci predikuje TIL nikoli individuím, nýbrž individuovým úřadům, tj. funkcím, které možným světům (obecně: 'svetamihům') přiřazují vždy nejméně jedno individuum.

Druhý omyl: Druhý omyl má podobný charakter. Jde o úvahu na s. 382, kde Bělohrad se snaží dokázat, že TILovský pojem existence je neslučitelný s individuálním nudismem. Tento pojem existence prý vede k důsledku, že každé individuum má aspoň jednu netriviální charakteristiku v každém možném světě. Kdyby tomu tak bylo, znamenalo by to skutečně nutnost zásadní revize buď pojmu existence nebo individuálního nudismu. Jenže tomu tak není, a Bělohradův pokus o důkaz zakopává o stejný kámen jako jeho první omyl. Konkrétně:

Vyjděme z Bělohradova příkladu. Jak bude TIL analyzovat větu *Sokrates neexistuje?* Předpokládáme deskripční teorii jmen. Najdeme nějakou 'jedinečnou charakteristiku' exemplifikovanou Sokratem, např. *učitel Platóna*. Věta *Sokrates neexistuje* přejde ve větu *Nic (nikdo) není učitel Platóna*. Aby však tato analýza byla správná, musíme předpokládat, že Sokrates je *nutně*, tj. ve všech možných světech, učitel Platóna. A protože *učitel Platóna* je netriviální charakteristika, domnívá se Bělohrad, že dokázal svou tezi.

Nejprve jedna nepřesnost: Když přijmeme deskripční teorii (což je asi nutné pro uplatnění pojmu existence na vlastní jména), pak nestačí vzít „nějakou jedinečnou charakteristiku“ – musíme vzít esenci, což je totéž jako *vzít intenzi*, kterou by mělo označovat dané vlastní jméno. Dejme tedy tomu, že *učitel Platóna* je to, co budeme chápat jako intenzi označenou výrazem *Sokrates*. (Je zde zcela irelevantní, zda toto je přijatelná analýza.) Tedy: Jméno *Sokrates* nechť označuje úřad *učitel Platóna*. Jakožto úřad je to funkce, která každému možnému světu přiřadí nejméně jedno individuum. Můžeme o tomto *úřadu* prohlásit, že je *nutně*, tj. ve všech možných světech učitel Platóna? Zřejmě jde o nesmyslnou formulaci. Budme však vstřícní a promiňme Bělohradovi, že opět směšuje Sokrata jako individuum a Sokrata jako úřad: co když se domnívá, že individuum, které je v daném světě hodnotou toho úřadu (tj. je „Sokratem“ v daném světě), musí být tím učitelem Platóna ve všech světech? Nevím, jak by toto bylo možné dokázat: jednoduchý model ukazuje, že tento nárok je nepravdivý. Mějme tři světy: W1, W2, W3. Uvedený úřad nechť je funkce

$$W1 \rightarrow a, W2 \rightarrow b, W3 \rightarrow -$$

tj. individuum *a* je Sokratem ve W1, individuum *b* ve W2, a ve W3 Sokrates neexistuje. Kde tu je jakákoli nutnost spojení Sokrata jakožto individua s uvedeným úřadem ve všech možných světech?

Vraťme se ještě k jedné Bělohradově formulaci. Pokud by Sokrates (jako *individuum!* – P. M.) nebyl *nutně* učitel Platóna, pak skutečnost, že v některém možném světě nemá Platón učitele, nemusí mít vůbec žádný dopad na to, zda tam Sokrates existuje, či ne. (s. 382)

Co tomu říká náš model? Ve světě W3 Sokrates neexistuje. Znamená to, že *individuum* Sokrates má tu 'vlastnost' *učitel Platóna* ve všech světech?

Společný jmenovatel Bělohradových omylů je jeden: směšování TILovského pojmu existence s pojmem aplikovatelným na individua a směšování úřadu s jeho 'držitelem'.

*Filosofický ústav AVČR
Jilská 1
110 00 Praha 1*

LITERATURA

- CMOREJ, P.: On the Explication of Some Meanings in TIL In: [BWW 2000], 49-54.
CHILDERS, T. and PALOMÄKI, J. (eds): **Between Words and Worlds**. [BWW 2000] FILOSOFIA, Prague 2000.
PEREGRIN, J.: Constructions and Concepts. In: [BWW 2000], 34-48.
SVOBODA, VL.: Where Do All the Individuals Go? [BWW 2000], 21-33.
SVOBODA, VL. and MATERNA, P.: Transparentní intenzionální logika a problém determinismu. **ORGANON F IX** (2002), 419-439.
SUNDHOLM, G.: Virtues and Vices of Interpreted *Classical* Formalisms: Some Impertinent Questions for Pavel Materna... In: [BWW 2000], 3-12